

1613 Sluttartikkel vedrørende Kalmarkrigen

I de siste to artikler har jeg analysert synspunkter rundt innsatsen til trønderne sett i relasjon til innsatsen til gudbrandsdølene. Begge distriktene en krigsarena for et og samme felttog i utgangspunktet, men som i stedet for å møtes på Shetland - slik planen var - kom inn hver sin fjord for å ta seg gjennom fiendeland over til Sverige. Det typiske for gudbrandsdølene ligger i deres evne til å samles i en motstand mot enhver inntrenger. Dette går igjen gjennom historien fra de store vikinghov og like frem til annen verdenskrig. Gudbrandsdalen har ofret alt for sin tro og sine mål, og det ligger en latent offervilje i bygdene. Dette gjenspeiler seg i sagnet som har gitt sitt navn til Gudbrandsdalen. En konge i dalen ofret sin egen sønn, som het Brand, til gudene. Derfor navnet Gudbrand.

For trønderne går det en linje fra bøndenes oppstand mot Olav den Hellige på Stiklestad i 1030 og til bøndenes kamp mot EU i 1972 og 94. Forklaringen ligger i stor selvstendighets- og nasjonalfølelse, selv om det har kostet dem dyrt på mange måter. Uten sammenligning for øvrig synes Trøndelag å ligne litt på Texas: *"the lonely star state"*. Begge to med et humoristisk ønske om å melde seg ut og dannet eget land.

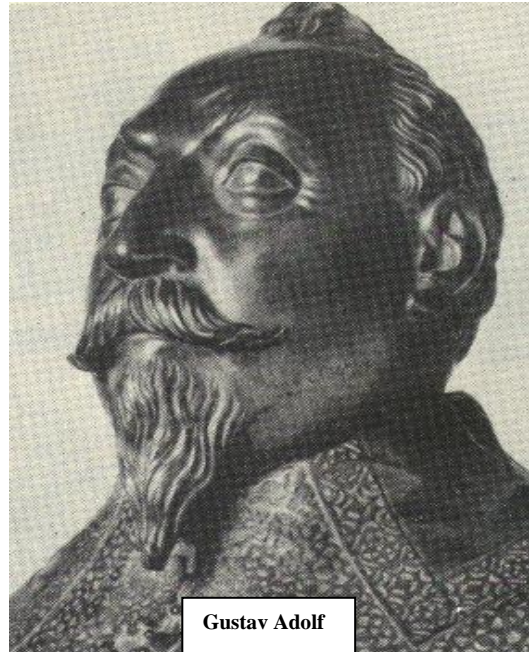
Når jeg har valgt å analysere på den måten jeg har gjort gjennom et par artikler er det fordi det gjenspeiler de mer tradisjonelle synspunkter oppover årene vedrørende Kalmarkrigen. Det som derimot ikke er så kjent, og som kanskje bedre enn noe annet gir en logisk og mer rasjonell forklaring hva gjelder gudbrandsdølenes og trøndernes ulike innsatser og strategivalg, er følgende forhold:

1. En massakre i Nylørdelse kirke den 26.februar 1612
2. En proklamasjon fra Gustav Adolf i mars 1612

Hvorfor valgte ikke gudbrandsdølene kun å slippe skottene igjennom på linje med hva trønderne gjorde med Mønnikhoven? Kanskje hadde det vært mer naturlig enn for trønderne? Ca 300 unge nordmenn lå den 26.februar utenfor det vi i dag kaller Gøteborg i lag med leiesoldater fra Tyskland. Hertug Johan av Sverige hadde sendt av sted oberst Kruus for å bryte de dansk/norske befestninger. Midt under en trefning gjør de utenlandske leiesoldater som var i dansk/norsk tjeneste mytteri og selger seg kynisk til motparten. Dermed ble nordmennene og noen dansker tatt til fange. Disse blir ført inn i Nylørdelse kirke hvor de ble henrettet en etter en. Flere av disse ungdommen var sikkert fra indre Østlandet og Gudbrandsdalen. Dette vet vi ut i fra en rekke protokoller fra høsten 1612 som alle som en henviser til at det kun var gamle menn som deltok i slaget med skottene da alle de unge for lengst var utkommanderte til kampene i Bohuslän. Denne massakren skjer altså 6 måneder tidligere enn slaget i Kringen. Det skulle kunne forklare den offervilje og kampglød de gamle bøndene la for dagen - kanskje hadde de nettopp fått beskjed om at en eller flere sønner var blant de massakrerte ved Gøteborg. Blodhevn er latent i oss alle. Denne teorien styrkes gjennom det faktum at dølene gjorde det tilsvarende med skottene (som for dølene ble ansett å være "svensker"), som svenskene gjorde 6 måneder tidligere. Etter slaget ved Kringen stod 134 skotter igjen. Gudbrandsdølene henrettet 116 av disse påfølgende natt i låven på Glomstad gård i Kvam. En etter en ble skottene skutt eller stukket i hjel. Trangen etter hevn var tydelig stor. Derfor måtte gudbrandsdølene slåss – de kunne ikke som trønderne slippe forbi de som ble "ansett å være medskyldige" i mordet på deres sønner noen måneder tidligere.

Så til et forhold som kan forklare trøndernes reaksjonsmønster, og som jeg ikke kan se er nevnt i *"Liv og lagnad"*, hvilket jeg synes er merkelig.

Gustav Adolf besatte Jämtland og Härjedalen som følge av en trussel i en proklamasjon til de norske bønder i mars 1612, som ennå hånlige avviste tanken om å skille seg fra Danmark, og hadde gått kraftig til angrep på landområdene ved svenskegrensen. I sin proklamasjon tilskriver Gustav Adolf ansvaret for krigen på den danske kongen, *"hvis mål"*, skrev han *"var krig og blodutgytelse, og som hadde forvoldt, truet og tvunget både hans avdøde far og ham selv til å gripe til selvforsvar"*. Gustav Adolf minnet nordmennene om hvordan Sverige og Norge fra de eldste tider hadde vært bundet sammen av slektskap i arv og språk, og hvordan de bånd som burde forene nordmenn og svensker tross alt var nærmere og mer naturlig enn noe som kunne forene nordmenn med dansker, og hvordan selv geografiske forhold lot til å bære vitnesbyrd om at det var skjebnens vilje at Norge og Sverige skulle være forenet. Den vidtskuende monarken oppfordret derfor nordmennene til å underkaste seg ham som deres herre og konge, og lovet å fastholde alle deres rettigheter og privilegier, og å gjeninnsette restene av den gamle adelen i Norge i deres rettmessige posisjoner. I følge Thomas Michells kilder fra 1886 fikk dette etter hvert den ønskede virkning i både Jämtland og Härjedalen. Hvorfor skulle den da ikke også få sin virkning nedover Stjørdalen? Rettigheter og privilegier gjennom adel kunne lyde forlokkende på noen og enhver, spesielt når skyldfolket noen mil på andre siden av kjølen gikk god for svenskekongen. Dette er etter min mening hovedårsaken til trøndernes defensive holdning ovenfor Mønnikhovens felttog. Det overrasker meg at dette ikke er omtalt fra trønderhold i ettertidens analyser i stedet for å bortforklare begivenhetenes gang via kamptaktiske og strategiske forskjeller.

Sinclairvisa av Edvard Storm

Det heter seg at Sinclairvisa fra 1781 var vår første nasjonalsang. Som et lite tegn på såvel trøndernes som gudbrandsdølenes trang til selvstendighet og kampvilje kan trolig nest siste verset i Sinclairvisa vitne om:

*"Ei nogen levende Siel kom hiem,
som kunde sin Landsmand fortælle,
Hvor farligt det er at besøge dem
Der boe blant Norriges Fielde"*

